

Gmina Miejska Świeradów-Zdrój

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI GMINNEGO
PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA ŚWIERADÓW-ZDRÓJ
NA LATA 2023-2026**

za okres 2024-2026

Świeradów-Zdrój 2026

Niniejsze sprawozdanie prezentuje kompleksową analizę realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Świeradów-Zdrój w latach 2024–2026. Celem dokumentu jest przedstawienie stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, ocena efektywności działań konserwatorskich, rewitalizacyjnych oraz edukacyjno-promocyjnych, a także wskazanie kierunków dalszych działań strategicznych. Raport uwzględnia zarówno zabytki materialne, jak i niematerialne oraz aktywności mieszkańców i instytucji kultury w zakresie ochrony dziedzictwa.

1. Wstęp.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) miasto Świeradów-Zdrój posiada opracowany „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Świeradów-Zdrój na lata 2023-2026”, przyjęty uchwałą Nr LXXXVII/520/2024 Rady Miasta Świeradów-Zdrój z dnia 25 kwietnia 2024 r. i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego z 2024 r. poz. 3002.

Program służy planowaniu działań zmierzających do poprawy stanu technicznego obiektów zabytkowych, ich rewaloryzacji oraz adaptacji do nowych funkcji. Istotnym elementem jest również edukacja mieszkańców oraz budowanie świadomości wspólnoty kulturowej.

2. Podstawa prawna.

Na podstawie art. 87 ust. 5 – ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta Świeradów-Zdrój sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu opieki nad zabytkami, które przedstawia Radzie Miasta. Niniejsze sprawozdanie obejmuje okres od dnia 25 kwietnia 2024 do dnia 25 kwietnia 2026 r.

Obowiązujący w latach 2023 – 2026 program opieki nad zabytkami miasta Świeradów-Zdrój jest dokumentem, którego głównym celem jest koordynacja polityki przestrzennej oraz aktywne zarządzanie lokalnym dziedzictwem kulturowym. Dokument ten służy planowaniu działań zmierzających do poprawy stanu technicznego obiektów zabytkowych, ich rewaloryzacji oraz adaptacji do nowych funkcji. Kluczowym aspektem programu jest włączenie mieszkańców w proces ochrony zabytków oraz budowanie świadomości wspólnoty kulturowej poprzez edukację. Działania te mają na celu wzmocnienie identyfikacji społeczności lokalnej z „małą ojczyzną” oraz

budowanie poczucia dumy z posiadanych zasobów historycznych. Program stanowi integralne uzupełnienie pozostałych aktów planowania strategicznego gminy.

Dla osiągnięcia w/w celów w dokumencie ustalono uwarunkowania organizacyjne i finansowe, jak również edukacyjne i wychowawcze. Celem tych założeń było osiągnięcie efektu w postaci poprawy stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, uatrakcyjnienie go pod względem turystycznym oraz pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości i uwrażliwienie społeczności na zagadnienia związane z opieką nad zabytkami. Gmina Miejska Świeradów-Zdrój realizowała swoje zadania między innymi poprzez wsparcie finansowe, udzielanie dotacji celowych na prace remontowe, konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

3. Realizacja prac konserwatorskich.

W okresie sprawozdawczym na terenie gminy realizowane były prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków, mające na celu zachowanie ich wartości historycznych oraz poprawę stanu technicznego. Wszelkie prace prowadzone były zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz po uzyskaniu wymaganych decyzji administracyjnych zezwalających na ich realizację.

Prace zostały zrealizowane przy wsparciu środków pochodzących z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, w formie promes inwestycyjnych udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Dodatkowo część środków finansowych została pozyskana z dotacji przyznanej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach rządowego programu „Ochrona zabytków”. Pozyskane dofinansowanie umożliwiło przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich i remontowych, których celem było zachowanie wartości historycznych oraz poprawa stanu technicznego obiektów.

3.1. Wykaz i zakres rzeczowy inwestycji.

1. Parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Świeradowie-Zdroju.

- Remont dachu głównego oraz iglic wież:
- Wymiana nieszczelnego pokrycia z blachy oraz uszkodzonego deskowania na nową blachę tytanowo-cynkową. Zadanie miało charakter ratunkowy, chroniąc neogotyckie sklepienie wnętrza przed degradacją.
- Konserwacja i restauracja elewacji:

Usunięcie zanieczyszczeń biologicznych (porosty, mchy) i wtórnych tynków. Wykonano przemurowania, wzmocnienie murów, renowację cokołu kamiennego, detali ceglanych oraz elementów z piaskowca. Odnowiono zabytkowe drzwi wejściowe, metalowe okucia, krzyże i żaluzje dzwonnicy. Wymieniono instalację odgromową.

Fot. 1. Remont pokrycia dachu głównego w kościele pw. św. Jana Oblubieńca NMP.

Fot. 2. Remont pokrycia dachu iglic dwóch wież w kościele pw. św. Jana Oblubieńca NMP.

Fot. 3. Remont pokrycia dachu iglic dwóch wież w kościele pw. św. Jana Oblubieńca NMP.

2. Parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Świeradowie-Zdroju.

- Remont i termomodernizacja budynku parafialnego (ul. Główna 8):
Wymiana pokrycia dachowego wraz z termoizolacją, impregnacją grzybobójczą więźby i wymurowaniem kominów. Montaż rynien, rur spustowych, instalacji odgromowej, ław kominiarskich oraz nowej podbitki.
- Konserwacja polichromii sufitu:
Prace konserwatorskie przy drewnianym stropie z polichromią patronową. Zakres objął oczyszczenie lica, impregnację, sklejanie pęknięć, uzupełnienie spoin oraz rekonstrukcję malowideł. Przeprowadzono dezynfekcję, dezynsekcję i fumigację (gazowanie) całego obiektu.

Fot. 1. Remont pokrycia dachowego z termomodernizacją budynku parafialnego przy kościele pw. św. Podwyższenia Krzyża Świętego.

Fot. 2. Remont pokrycia dachowego z termomodernizacją budynku parafialnego przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.

Fot. 3. Remont pokrycia dachowego z termomodernizacją budynku parafialnego przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.

Fot. 4. Remont pokrycia dachowego z termomodernizacją budynku parafialnego przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.

3.2. Rewitalizacja uzdrowiska Czerniawa-Zdrój oraz budowa deptaka uzdrowiskowego.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano strategiczne zadanie inwestycyjne o łącznej wartości 16 360 566,61 zł (z czego 9 mln zł pochodzi z Programu Inwestycji Strategicznych „Polski Ład”). Inwestycja polegała na kompleksowej rewaloryzacji historycznych terenów parkowych oraz przebudowie układu komunikacyjnego ulic Izerskiej, Sanatoryjnej, Spadzistej i Górzystej na reprezentacyjny deptak uzdrowiskowy.

Zakres zrealizowanych prac obejmował:

- Infrastrukturę tężniową i uzdrowiskową:

Wybudowano nową tężnię solankową wraz z niezbędną technologią, utwardzonym placem oraz systemem oświetlenia. Powstał nowoczesny, suchy plac fontanny (dry plaza) o powierzchni 106,83 m² wraz z wodoprzepuszczalnym tarasem terenowym (geokrata żwirowa i trawiasta).

- Budowę deptaka i modernizację ulic:

Wymieniono nawierzchnie jezdni na kostkę betonową w kolorze srebrno-szarym, stylizowaną na bruk. Na skrzyżowaniu ulic Sanatoryjnej i Izerskiej utworzono okrągły plac z ozdobnym wzorem „w łuskę” z szarej kostki granitowej. Ulicę Spadzystą przebudowano przy użyciu szlachetnej kostki granitowej. W centralnym punkcie deptaka zaaranżowano plac z wieloletnią choinką świąteczną.

- Ciągi piesze i elementy rekreacyjne:

Wybudowano sztuczny potok o długości blisko 46 m, otoczony ścieżkami o przepuszczalnej nawierzchni typu „kamienny dywan”. Powstał amfiteatr terenowy z siedziskami z kamienia murowego. Przestrzeń wzbogacono o małą architekturę: pergole, ramki krajobrazowe, całoroczne hamaki, siatki linowe oraz huśtawki.

- Obiekty inżynierskie:

Przeprowadzono renowację murów oporowych z kamienia łupanego oraz stalowych balustrad ochronnych wzdłuż koryta potoku. Zmodernizowano dwa obiekty mostowe (w tym mostek przy pijalni wód), wymieniając poszycia i bariery oraz montując dedykowane oświetlenie punktowe o ciepłej barwie.

- Rewaloryzację zieleni i oświetlenie:

Uporzędkowano drzewostan (usunięcie samosiewów) i założono nową łąkę kwiatną. Zainstalowano system oświetlenia zewnętrznego (latarnie 4 m) oraz projektor kierunkowy podświetlający grotę.

- Obszar placu zabaw:

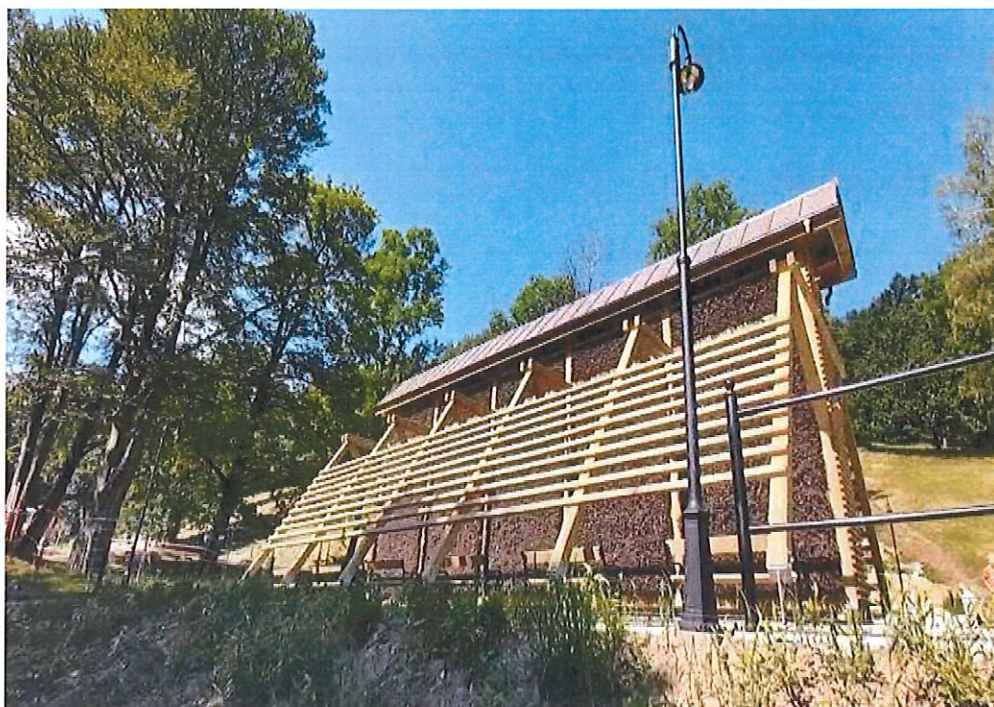
Dokonano pełnej przebudowy obiektu z wymianą ogrodzenia, wprowadzeniem nawierzchni żwirowej oraz budową reprezentacyjnego podejścia z wielkoformatowego kamienia murowego.

- Infrastrukturę podziemną:

W ramach prac wykonano kompletną przebudowę sieci wodno-kanalizacyjnej oraz deszczowej, co zabezpiecza teren przed skutkami gwałtownych opadów.

Fot. 1. Tężnia solankowa przy parku w Czerniawie-Zdroju.

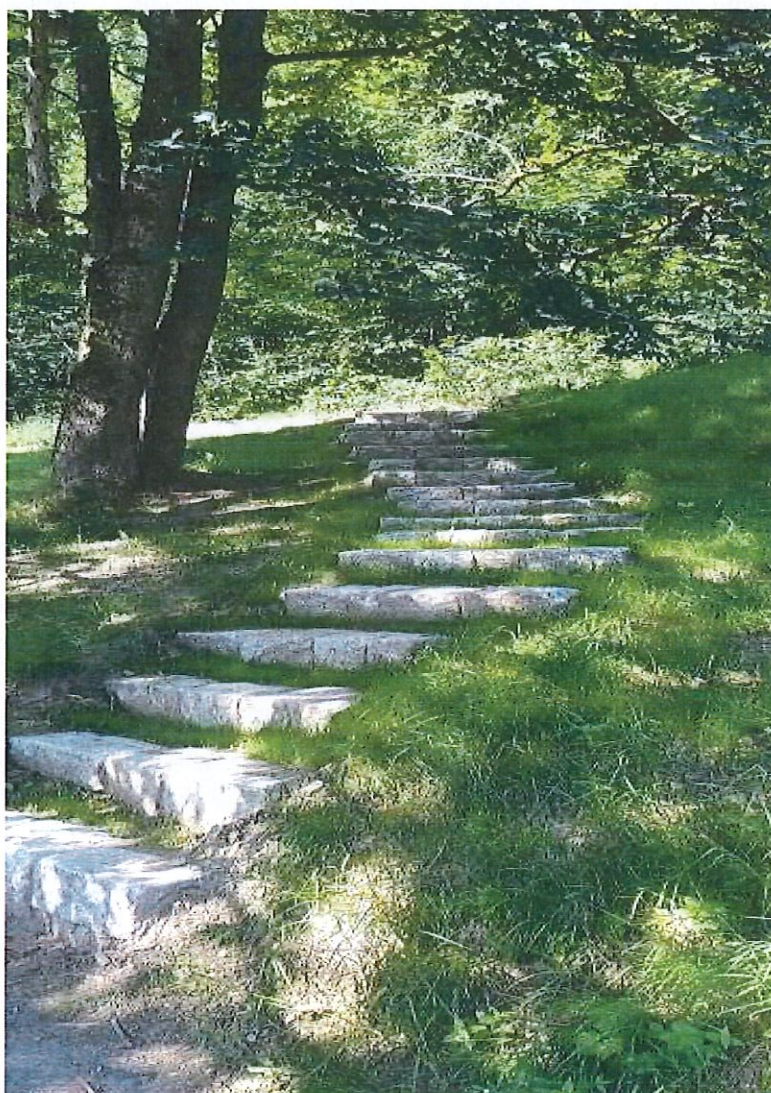
Fot. 2. Tężnia solankowa przy parku w Czarniawie-Zdroju.

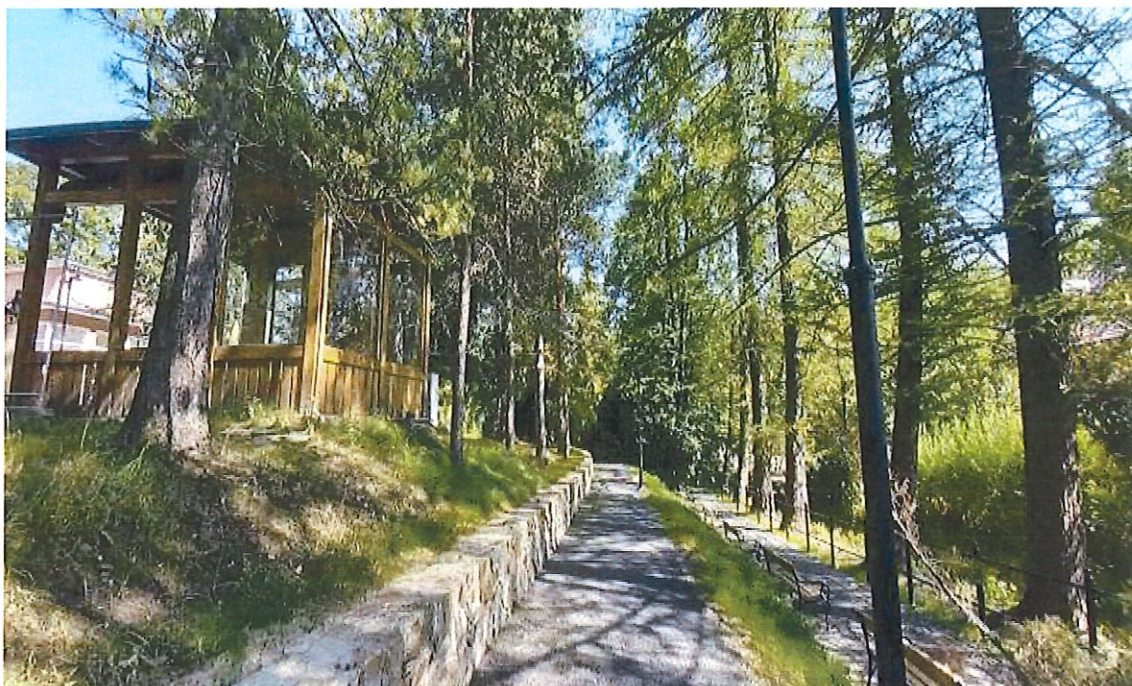
Fot. 3. Amfiteatr terenowy wraz z tężnią solankową w parku w Czarniawie-Zdroju.

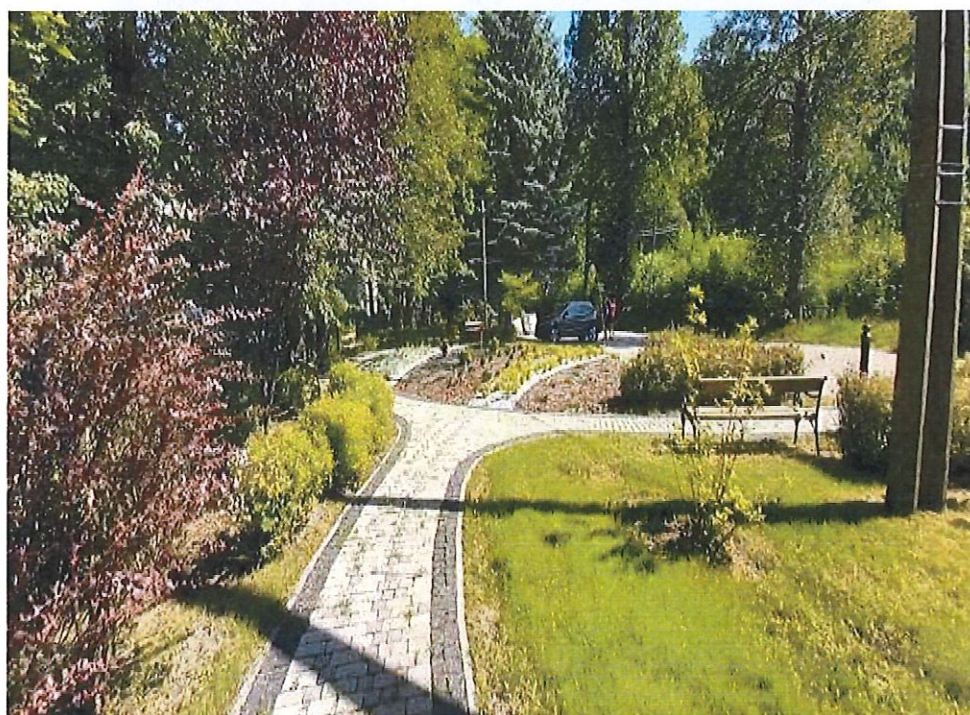
Fot. 4. Amfiteatr terenowy w parku w Czerniawie-Zdroju.

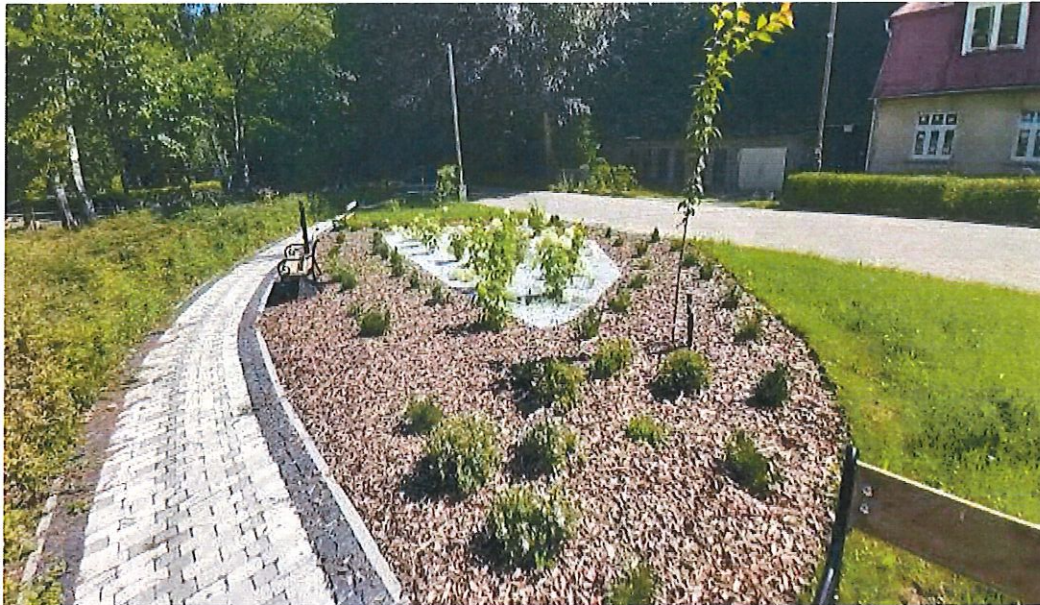
Fot. 5. Schody terenowe w parku w Czerniawie-Zdroju.

Fot. 6. Pijalka, murki oporowe, ciągi piesze oraz ławki przy Czarnym Potoku w Czerniawie-Zdroju.

Fot. 7. Nasadzenia roślin wzdłuż deptaku w Czerniawie-Zdroju.

Fot. 8. Nasadzenia roślin wzdłuż deptaku w Czarniawie-Zdroju.

Fot. 9. Deptak w Czarniawie-Zdroju.

Fot. 10. Skwer przy deptaku w Czerniawie-Zdroju.

Fot. 11. Skwer przy deptaku w Czerniawie-Zdroju.

Fot. 12. Tężnia solankowa i sztuczny potok przy parku w Czarniawie-Zdroju.

Fot. 13. Fontanna typu Dry Plaza przy deptaku w Czarniawie-Zdroju.

4. Zestawienie nakładów finansowych na prace przy zabytkach (2024–2026).

Lp.	Nazwa zadania inwestycyjnego	Dofinansowanie (Źródło)	Środki własne (Gmina)	Wartość ogółem
1.	Rewitalizacja parku i obszaru uzdrowiska Świeradów-Czerniawa	5 175 000,00 zł (4,5 mln Polski Ład + 675 tys. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych)	3 259 052,00 zł	8 434 052,00 zł
2.	Przebudowa ulic Izerskiej, Sanatoryjnej, Spadzistej i Górzystej na deptak	5 100 000,00 zł (4,5 mln Polski Ład + 600 tys. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych)	2 826 514,61 zł	7 926 514,61 zł
3.	Parafia Czerniawa: Konserwacja polichromii zabytkowego sufitu	490 000,00 zł (Rządowy Program Odbudowy Zabytków)	10 000,00 zł	500 000,00 zł
4.	Parafia Czerniawa: Remont dachu z termomodernizacją bud. parafialnego	294 000,00 zł (Rządowy Program Odbudowy Zabytków)	6 000,00 zł	300 000,00 zł
5.	Parafia Świeradów: Remont pokrycia dachu iglic dwóch wież	490 000,00 zł (Rządowy Program Odbudowy Zabytków)	10 000,00 zł	500 000,00 zł
6.	Parafia Świeradów: Remont pokrycia dachu głównego kościoła	588 000,00 zł (Rządowy Program Odbudowy Zabytków)	12 000,00 zł	600 000,00 zł
7.	Parafia Świeradów: Remont elewacji zabytkowej części kościoła	500 000,00 zł (Rządowy Program Odbudowy Zabytków)	36 204,64 zł	536 204,64 zł
	PODSUMOWANIE ŁĄCZNE	12 637 000,00 zł	6 159 771,25 zł	18 796 771,25 zł

4. Edukacja i promocja dziedzictwa kulturowego.

Realizacja zadań przez Miejskie Centrum Kultury, Aktywności i Promocji Gminy „Stacja Kultury” w Świeradowie-Zdroju.

4.1. Charakterystyka instytucji i obiektu.

Stacja Kultury w Świeradowie-Zdroju jest samorządową instytucją kultury funkcjonującą w zrewitalizowanym, zabytkowym budynku dawnego dworca kolejowego. Jako wielofunkcyjne centrum dziedzictwa, Stacja stanowi modelowy przykład adaptacji zabytku techniki na cele społeczne. Instytucja łączy funkcje animacyjne z rolą strażnika pamięci regionalnej, pełniąc funkcję ośrodka ochrony dziedzictwa materialnego (opieka nad budynkiem) oraz niematerialnego (tradycje, rzemiosło).

4.2. Adaptacja i utrzymanie substancji zabytkowej.

Siedziba Stacji Kultury mieści się w historycznym obiekcie, co samo w sobie stanowi istotny element ochrony i popularyzacji lokalnej architektury. Poprzez codzienne funkcjonowanie i organizację wydarzeń, budynek dawnego dworca pozostaje przestrzenią żywą i zintegrowaną ze społecznością lokalną. Działania te zapobiegają degradacji obiektu i przyczyniają się do budowania świadomości historycznej oraz tożsamości regionalnej mieszkańców.

4.3. Działalność wystawiennicza i edukacyjna (dziedzictwo materialne).

W raportowanym okresie Miejskie Centrum Kultury, Aktywności i Promocji Gminy „Stacja Kultury” realizowała zadania z zakresu edukacji historycznej poprzez:

- Stałą ekspozycję kolejową: Bezpłatne udostępnianie makiety dawnej linii kolejowej w Górach Izerskich oraz zachowanych elementów infrastruktury. Ekspozycja popularyzuje historię transportu i jego wpływ na rozwój uzdrowiska.
- Promocję architektury regionalnej: Prezentację modeli domów przysłupowych oraz organizację wydarzeń dedykowanych tej formie budownictwa (m.in. wystawa malarstwa Dariusza Godawy w maju 2025 r. oraz wsparcie Dni Otwartych Domów Przysłupowych).
- Publikacje: Upowszechnianie wiedzy o zabytkach w lokalnym informatorze „Niezbędnik Turysty”,

- Upowszechnianie standardów architektonicznych: Gmina we współpracy ze Stacją Kultury aktywnie promuje profesjonalne opracowanie „Wzornik Sudecki”. Narzędzie to, udostępnione na stronie www.swieradowzdroj.pl, służy jako rekomendowane źródło wiedzy dla inwestorów i mieszkańców w zakresie ochrony detalu architektonicznego.

4.4. Ochrona dziedzictwa niematerialnego i tradycji.

Instytucja aktywnie działa na rzecz zachowania ginących zawodów i tradycji Gór Izerskich:

- Projekty zewnętrzne: Pozyskanie środków z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na realizację festiwalu „Ślady Rąk. Ginące Zawody Wsi Izerskich – międzypokoleniowa szkoła tradycji”. Projekt ten pozwala na transfer wiedzy z zakresu tkactwa, kowalstwa czy garncarstwa od depozytariuszy do młodego pokolenia.
- Popularyzacja historii lokalnej: Organizacja prelekcji i spotkań poświęconych izerskim legendom oraz tradycjom, często we współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz zrównoważonego rozwoju Gór Izerskich „FLINS”,
- Panel ekspercki z przedstawicielami Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków (delegatura Jelenia Góra): W dniu 29 maja 2025 r. w „Stacji Kultury” odbyło się bezprecedensowe spotkanie konsultacyjno-edukacyjne, którego gospodarzem było Stowarzyszeniem „FLINS”. Wydarzenie to, z udziałem Kierownika jeleniogórskiej delegatury WUOZ Pana Krzysztofa Kurka oraz inspektorów ds. zieleni i zabytków nieruchomości, stanowiło platformę dialogu o przyszłości urbanistycznej miasta.

Podczas panelu szczegółowo omówiono ramy prawne ochrony układu urbanistycznego Świeradowa-Zdroju, wynikające z wpisu miasta do rejestru zabytków w 1980 roku. Podjęto debatę nad metodami zapobiegania zabudowie dysharmonizującej, która mogłaby naruszyć historyczną panoramę uzdrowiska. Przeanalizowano standardy ochrony zieleni wysokiej w procesach inwestycyjnych, wskazując na konieczność zabezpieczania starodrzewu przed negatywnym wpływem prac budowlanych. Było to kluczowe działanie z zakresu partycypacji społecznej, mające na celu nie tylko informowanie o przepisach, ale przede wszystkim budowanie poczucia wspólnej odpowiedzialności za krajobraz kulturowy regionu.

4.5. Aktywność naukowa i upowszechnianie dobrych praktyk.

Przedstawiciele „Stacji Kultury” aktywnie uczestniczą w debacie nad ochroną zabytków, promując świeradowskie rozwiązania na arenie regionalnej. Przykładem jest udział w konferencji „Dolnośląskie Tematy 2025” w Pałacu Sobieszów, gdzie wygłoszono referat pt. „Pociąg do kultury...”, wskazujący na proces adaptacji dworca jako wzorcowy przykład rewitalizacji na potrzeby społeczne.

Podsumowanie:

Działalność MCKAiPG „Stacja Kultury” w raportowanym okresie stanowi ważny element realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Poprzez efektywne wykorzystanie zabytkowego dworca kolejowego, instytucja udowadnia, że ochrona dziedzictwa nie ogranicza się jedynie do zachowania murów, ale polega na nadawaniu im nowych, istotnych dla społeczności funkcji. Realizacja projektów edukacyjnych, dbałość o pamięć historyczną oraz promocja tradycji regionalnych (materialnych i niematerialnych) realnie przyczyniają się do trwałego zabezpieczenia kulturowego potencjału Gminy Świeradów-Zdrój dla przyszłych pokoleń.

5. Współpraca z instytucjami i partnerami.

Współpraca z instytucjami i partnerami jest podstawowym elementem realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Świeradowie-Zdroju, ponieważ pozwala na pozyskiwanie funduszy, uzgodnienia merytoryczne oraz promocję dziedzictwa.

5.1. Partnerzy instytucjonalni.

- Dolnośląski Wojewódzki Konserwator Zabytków (DWKZ) – delegatura w Jeleniej Górze: To najważniejszy partner merytoryczny. Współpraca obejmuje uzgadnianie wszelkich prac przy obiektach wpisanych do rejestru i ewidencji, wydawanie zaleceń konserwatorskich oraz nadzór nad inwestycjami (np. przy adaptacji zabytkowego dworca kolejowego na Centrum Kultury czy rewitalizacji Parku Uzdrowskiego w Czerniawie-Zdroju).
- Narodowy Instytut Dziedzictwa (NID): Współpraca w zakresie dokumentacji i standardów ochrony zabytków oraz partycypacja w ogólnopolskich wydarzeniach (np. Europejskie Dni Dziedzictwa).

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Główny partner w zakresie finansowania (dotacje celowe na ratowanie zabytków).

5.2. Partnerzy finansowi i programowi.

- Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego: Współpraca przy projektach regionalnych i pozyskiwaniu środków z funduszy unijnych.
- Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK): Realizacja projektów w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, Rządowego Funduszu Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych z którego gmina sfinansowała m.in. rewitalizację parków i łąki.

5.3. Partnerzy lokalni i społeczni.

- Uzdrowisko Świeradów-Czerniawa Sp. z o.o. – Grupa PGU: Wspólne działania w obszarze ochrony zabytkowej architektury uzdrowskiej (Pijalnia, Dom Zdrojowy). Partnerstwo to jest kluczowe, gdyż wiele zabytków znajduje się w zarządzie spółki, a wpływają one na wizerunek całej gminy.
- Miejskie Centrum Kultury, Aktywności i Promocji Gminy (Stacja Kultury): Realizator działań edukacyjnych. Współpraca polega na popularyzacji wiedzy o zabytkach (wystawy, makieta kolejowa, prelekcje historyczne).
- Czarci Młyn (Muzeum Chleba) – zabytkowy skansen produkcyjny z ok. 1890 r., stanowiący unikatowy przykład techniki młynarskiej pogranicza śląsko-czeskiego. Obiekt funkcjonuje jako centrum edukacji o dziedzictwie materialnym (oryginalny system maszyn młyńskich, 100-letni piec chlebowy, zrewitalizowane koło wodne o średnicy 6,5 m) oraz niematerialnym (tradycje piekarnicze, warsztaty „od ziarenka do bochenka”). Partnerstwo obejmuje popularyzację historii techniki, prowadzenie warsztatów rzemieślniczych oraz współpracę w ramach szlaku turystycznego „Śladami Izerskich Tajemnic”.
- Parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Świeradowie-Zdroju (Czerniawa-Zdrój) – kluczowy partner w zakresie ochrony architektury sakralnej oraz dziedzictwa artystycznego dzielnicy Czerniawa. Współpraca obejmuje realizację zadań inwestycyjnych mających na celu utrzymanie substancji zabytkowej obiektów parafialnych, w tym remonty konstrukcyjne budynków oraz wysokospecjalistyczne prace konserwatorskie przy zabytkowych polichromiach i elementach wystroju wnętrz. Parafia aktywnie uczestniczy w procesach pozyskiwania funduszy zewnętrznych (RPOZ) i pełni rolę opiekuna obiektów

wpisanych do rejestru zabytków, które stanowią istotne punkty na mapie kulturowej i turystycznej miasta.

- Parafia pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w Świeradowie-Zdroju – strategiczny partner w procesie ochrony i rewaloryzacji najważniejszych obiektów sakralnych miasta, będących dominantami architektonicznymi uzdrowiska. Współpraca koncentruje się na realizacji wieloletnich, etapowych prac ratunkowych i konserwatorskich, obejmujących m.in. remonty poszyc dachowych, iglic wież oraz renowację zabytkowych elewacji. Parafia aktywnie współdziała z Gminą w zakresie aplikowania o środki zewnętrzne (RPOZ, MKiDN), zapewniając profesjonalny nadzór nad powierzonymi zabytkami wpisanymi do rejestru, co bezpośrednio przekłada się na zachowanie historycznej tkanki miasta i jego walorów turystycznych.
- Stowarzyszenie na rzecz zrównoważonego rozwoju Gór Izerskich „Flins” – partner społeczny w obszarze edukacji o dziedzictwie kulturowym i ochrony krajobrazu. Stowarzyszenie aktywnie angażuje się w budowanie świadomości mieszkańców na temat wartości historycznego układu urbanistycznego Świeradowa-Zdroju, organizując panele dyskusyjne z udziałem ekspertów oraz promując standardy ochrony zieleni i ładu przestrzennego w procesach inwestycyjnych.

5.4. Muzea i izby pamięci jako ośrodki edukacji historycznej.

W systemie ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego Miasta Świeradów-Zdrój istotną rolę pełnią placówki muzealne, które dokumentują unikalną historię uzdrowiska oraz tradycje regionu:

- Muzeum Zdrojowe (Muzeum Górnictwa Uzdrowiskowego):
Zlokalizowane w zabytkowych podziemiach Domu Zdrojowego, stanowi kluczowy punkt na mapie historycznej miasta. Ekspozycja, utworzona dla upamiętnienia 260-lecia pierwszego ocembrowania źródła mineralnego (1754 r.), prezentuje unikalne ryciny, schematy wydobywania wód oraz dawne maszyny i urządzenia górnicze. Muzeum w sposób kompleksowy łączy wiedzę geologiczną z historią przyrodolecznictwa, dokumentując dzieje świeradowskich wód radoczących, o których pierwsze wzmianki medyczne sięgają już 1572 roku.

- Świeradowska Izba Pamięci:

Prywatna inicjatywa muzealna, która pełni rolę lokalnego archiwum społecznego. Placówka gromadzi i udostępnia liczne pamiątki związane ze Świeradowem-Zdrojem oraz historycznymi terenami Śląska. Dzięki bogatym zbiorom artefaktów z minionych wieków, Izba stanowi istotne uzupełnienie instytucjonalnej ochrony zabytków, pozwalając mieszkańcom i turystom na bezpośredni kontakt z kulturą materialną dawnych epok.

6. Ocena realizacji kierunków działań programu opieki nad zabytkami w latach 2024-2026.

PRIORYTET: Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w Mieście Świeradów-Zdrój w celu zachowania potencjału kulturowego i walorów turystycznych miasta.		
Cel 1 Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieki nad nimi.		
Kierunki zadań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Wsparcie merytoryczne prywatnych właścicieli w zakresie prac remontowo-budowlanych.	Weryfikowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego pod względem zagadnień z zakresu ochrony dziedzictwa oraz dbałość o należyte uwzględnianie zaprogramowanych postulatów ochrony i opieki nad zabytkami.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez uwzględnianie zapisów dotyczących ochrony zabytków w procedurach planistycznych oraz analizę zgodności dokumentów planistycznych z zapisami Gminnej Ewidencji Zabytków. Działania prowadzone były również poprzez uzgadnianie dokumentów z właściwymi organami ochrony zabytków.
	Posiadanie aktualnych i udostępnianie oraz przekazywanie wiedzy na temat możliwości pozyskiwania środków finansowych na poprawę stanu zachowania dziedzictwa.	Zadanie realizowane w miarę potrzeb poprzez przekazywanie informacji właścicielom zabytków o dostępnych programach finansowania, w tym środkach ministerialnych oraz programach rządowych wspierających ochronę dziedzictwa.
	Udzielanie informacji oraz pomoc przy staraniach o uzyskanie dotacji na działania zgodne z założeniami programowymi, mającymi na celu poprawę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez wsparcie informacyjne właścicieli zabytków oraz udzielanie konsultacji dotyczących możliwości uzyskania dofinansowania na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty

		budowlane przy obiektach zabytkowych.
Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego.	<ul style="list-style-type: none"> Korelowanie zapisów Gminnej Ewidencji Zabytków z zapisami w obowiązujących Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego. Okresowa weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków. 	<p>Zadanie realizowane na bieżąco poprzez analizę zapisów Gminnej Ewidencji Zabytków oraz ich uwzględnianie w dokumentach planistycznych oraz decyzjach administracyjnych dotyczących zagospodarowania przestrzennego.</p> <p>Zadanie realizowane w miarę potrzeb poprzez aktualizację danych ewidencyjnych oraz analizę stanu zachowania obiektów zabytkowych.</p>
	Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez analizę dostępnych programów wsparcia finansowego oraz identyfikację możliwości pozyskania środków na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
	<ul style="list-style-type: none"> Standaryzacja form szyldów, napisów, i reklam oraz sposobu ich lokalizacji w przestrzeni i na budynkach. Opracowanie katalogu postulowanej kolorystyki i materiałów dla nowo powstających obiektów architektury i budownictwa. Uchwała krajobrazowa 	Zadanie częściowo realizowane poprzez stosowanie zapisów planów miejscowych regulujących estetykę zabudowy oraz lokalizację reklam. W analizowanym okresie nie została przyjęta uchwała krajobrazowa – zadanie wskazane do realizacji w kolejnych latach jako element poprawy ładu przestrzennego miasta.
Cel 2	Kształtowanie tożsamości regionalnej.	
Kierunki zadań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Promowanie działań sportowo-rozrywkowych w przestrzeni krajobrazu w przestrzeni krajobrazu kulturowego miasta o charakterze edukacyjnym.	Organizacja projektów o charakterze sportowym w postaci biegów na orientację, półmaratonów w obrębie miasta i rajdów pomiędzy historycznymi punktami w mieście.	Zadanie zostało zrealizowane poprzez organizowanie co roku przez Stację Kultury edycji gry miejskiej pn: „Śladami Izerskich Tajemnic”. Ponadto na terenie gminy organizowane są przez lokalne stowarzyszenia biegi i spacerunki pomiędzy historycznymi punktami miasta.

	Organizowanie imprez kulturalnych o tematyce związanej z zachowanym dziedzictwem.	Zadanie realizowane okresowo poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, wystaw, spotkań edukacyjnych oraz działań prowadzonych przez Stację Kultury, mających na celu popularyzację historii i dziedzictwa kulturowego miasta m.in. „Świeradowskie wille i domy przysłupowe – warsztaty artystyczno-edukacyjne”.
Cel 3	Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego miasta.	
Kierunki działań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Wsparcie merytoryczne prywatnych właścicieli w zakresie prac remontowo-budowlanych.	Udzielania informacji oraz pomoc przy staraniach o uzyskanie dotacji na działania zgodne z założeniami programowymi, mającymi na celu poprawę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez udzielanie informacji, prowadzenie konsultacji oraz działania informacyjne skierowane do właścicieli obiektów zabytkowych.
	Posiadanie aktualnych i udostępnianie informacji oraz przekazywanie wiedzy na temat możliwości pozyskiwania środków finansowych na poprawę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.	Zadanie realizowane poprzez publikację informacji na stronie internetowej gminy oraz bezpośredni kontakt z mieszkańcami zainteresowanymi działaniami przy obiektach zabytkowych.
	Organizowanie imprez kulturalnych o tematyce związanej z zachowanym dziedzictwem.	Zadanie realizowane okresowo poprzez działania edukacyjne i promocyjne prowadzone przez jednostki organizacyjne gminy, w szczególności Stację Kultury m.in. „Świeradowskie wille i domy przysłupowe – warsztaty artystyczno-edukacyjne”.
Działania mające na celu zachęcenie prywatnych właścicieli do dbałości o zachowanie dziedzictwa.	Zachęcanie poprzez ogłoszenie i komunikaty do składania wniosków o dofinansowanie zabytków.	Zadanie realizowane poprzez publikowanie informacji o możliwościach uzyskania wsparcia finansowego oraz prowadzenie działań informacyjnych.
	Organizowanie lokalnych konkursów dla mieszkańców na najlepiej zadbane zabytek, najlepiej wykonany remont, najpiękniejszy obiekt;	Zadanie nie zostało zrealizowane w formie formalnych konkursów. Działania promujące właściwą opiekę nad zabytkami

	najczęściej fotografowany przez turystów itp.	realizowane były poprzez działania informacyjne i promocyjne. Zadanie rekomendowane do realizacji w kolejnych latach.
	Zachęcanie do udziału w ponadlokalnych konkursach, które doceniają starania i działania właścicieli zabytków.	Zadanie realizowane w ograniczonym zakresie poprzez informowanie o możliwościach udziału w inicjatywach regionalnych i ogólnopolskich.
Cel 4	Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych.	
Kierunki działań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Działania związane z poprawą estetyki miasta i eksponowaniem walorów historycznych i turystycznych w przestrzeni.	Ekspozowanie miejsc z widokami na sylwety miasta, na poszczególne obiekty zabytkowe i wyeksponowanie osi widokowych.	Zadanie realizowane poprzez uwzględnianie ochrony krajobrazu kulturowego w dokumentach planistycznych oraz analizę wpływu nowych inwestycji na historyczny układ urbanistyczny.
	Dbłość o zachowanie eksponowanych widoków i zabytków.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez kontrolę ładu przestrzennego.
	Uważność na wprowadzanie budynków dominujących niezharmonizowanych z architekturą zabytkową, minimalizowanie negatywnych skutków boomu inwestycyjnego.	Zadanie realizowane poprzez stosowanie zapisów planów miejscowych oraz procedury administracyjne mające na celu zachowanie harmonii architektonicznej miasta.
Cel 5	Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego miasta.	
Kierunki działań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Specjalistyczne opracowania, których celem jest pogłębienie i upowszechnienie wiedzy na temat dziedzictwa oraz jego historii.	Zlecenie opracowania katalogu architektury regionalnej, z uwzględnieniem detalu architektonicznego z drewna, ze względu na szybkie zanikanie i brak dokumentacji.	Zadanie realizowane poprzez promowanie i upowszechnianie profesjonalnego opracowania »Wzornik Sudecki« jako kluczowego narzędzia wspierającego zachowanie regionalnych tradycji architektonicznych. Gmina aktywnie udostępnia to opracowanie pod adresem www.swieradowzdroj.pl , wskazując je mieszkańcom oraz inwestorom jako rekomendowane źródło wiedzy

		w celu edukacji, podniesienia jakości prac remontowych oraz ochrony zanikającego detalu architektonicznego (szczegóły dostępne również pod adresem: www.wzorniksudecki.com).
	Monitorowanie obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.	Zadanie realizowane poprzez analizę stanu obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz współpracę z właścicielami i konserwatorem zabytków.
	Prowadzenie ankiet, celem monitorowania świadomości społecznej względem dóbr kultury z terenu miasta, głównie wśród mieszkańców.	Zadanie nie zostało zrealizowane. Rekomenduje się przeprowadzenie badań świadomości społecznej w kolejnych latach.
Cel 6	Promocja dziedzictwa kulturowego miasta.	
Kierunki działań	Zadania	Sposób realizacji zadania
Promowanie regionalnego wytwórstwa, rękodzieła i innych działań wykorzystujących potencjał kulturowy i przyrodniczy gminy.	Wydawanie kalendarza promującego zasoby dziedzictwa oraz wydarzenia odbywające się na terenie gminy.	Zadanie realizowane poprzez publikację materiałów promocyjnych prezentujących dziedzictwo kulturowe oraz wydarzenia lokalne.
	Odzwierciedlenie działań gminy na rzecz dziedzictwa na stronie internetowej gminy.	Zadanie realizowane na bieżąco poprzez publikację informacji o działaniach gminy, inwestycjach, wydarzeniach oraz możliwościach wsparcia ochrony zabytków.

Realizację programu ocenia się jako:

- zrealizowane – 85,7 %
- w trakcie – 4,8 %
- niezrealizowane – 9,5 %

Program opieki nad zabytkami jest realizowany na wysokim poziomie w obszarze administracyjnym, planistycznym i inwestycyjnym (szczególnie w zakresie pozyskiwania dotacji zewnętrznych). Główny deficyt występuje w sferze aktywizacji konkursowej oraz sformalizowanych narzędziach badania opinii publicznej i estetyzacji przestrzeni (uchwała krajobrazowa).

7. Podsumowanie i wnioski.

Realizacja „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Świeradów-Zdrój na lata 2023-2026” w okresie sprawozdawczym 2024-2026 przebiegała prawidłowo i była zgodna z przyjętymi założeniami programowymi. Podejmowane działania koncentrowały się przede wszystkim na poprawie stanu technicznego obiektów zabytkowych, rewitalizacji historycznych przestrzeni publicznych, działaniach edukacyjnych oraz promocji lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Do najważniejszych efektów realizacji programu należy zaliczyć:

- pozyskanie znaczących środków zewnętrznych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych,
- wsparcie finansowe udzielone właścicielom zabytków wpisanych do rejestru zabytków, realizację inwestycji związanych z rewitalizacją przestrzeni uzdrowskich, w tym parków i terenów zieleni w Czerniawie-Zdroju,
- prowadzenie działań edukacyjnych i promocyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym, w szczególności poprzez działalność MCKAiPG „Stacja Kultury”,
- współpracę z instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę zabytków oraz partnerami lokalnymi, bieżące działania informacyjne oraz doradcze skierowane do właścicieli obiektów zabytkowych.

Należy podkreślić, że istotnym elementem realizacji programu było skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, co pozwoliło na realizację kosztownych prac remontowych bez nadmiernego obciążania budżetu gminy. Część zadań o charakterze analitycznym i badawczym, takich jak prowadzenie badań ankietowych dotyczących świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków, nie została zrealizowana i może stanowić kierunek działań w kolejnych latach lub w ramach nowego programu opieki nad zabytkami.

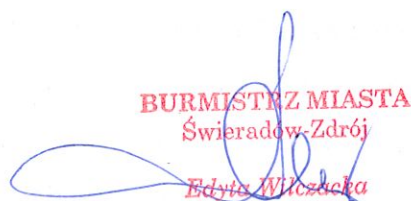
Realizacja programu potwierdza, że działania Gminy Miejskiej Świeradów-Zdrój w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są prowadzone w sposób systematyczny i przynoszą wymierne efekty w postaci poprawy stanu zachowania zabytków oraz wzrostu atrakcyjności turystycznej miasta.

W kolejnych latach rekomenduje się kontynuację działań w zakresie:

- pozyskiwania środków zewnętrznych na ochronę zabytków,

- wspierania właścicieli prywatnych obiektów zabytkowych,
- rewitalizacji przestrzeni publicznych o wartościach historycznych,
- działań edukacyjnych zwiększających świadomość społeczną w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- promocji lokalnego dziedzictwa jako elementu rozwoju turystyki uzdrowiskowej,
- rewitalizacji zabytkowego parowozu Tp4-217 (rok produkcji 1918), który stoi na ekspozycji przy MCKiPG „Stacja Kultury” przy ul. Dworcowej 1 w Świeradowie-Zdroju.

Podsumowując należy stwierdzić, że „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Świeradów-Zdrój na lata 2023-2026” jest realizowany w sposób prawidłowy, a przyjęte kierunki działań pozostają aktualne i zasadne z punktu widzenia potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego miasta.

BURMISTRZ MIASTA
Świeradów-Zdrój
Edyta Włóczka

Sporządził:

Dawid Śliwiński – Inspektor ds. inwestycji
i zagospodarowania przestrzennego
Referat Nieruchomości, Inwestycji
i Zagospodarowania Przestrzennego